บทที่ 10
การแปลสุภาษิต คำพังเพย และสำนวนต่าง ๆ

สุภาษิตหรือคำพังเพย คือ ข้อความสั้น ๆ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไป มีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนหรือเตือนใจผู้อ่าน สุภาษิตหรือคำพังเพยในภาษาใดก็ตามมักสะท้อนวัฒนธรรมของเจ้าของภาษานั้น โดยแสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ ลักษณะนิสัย ความคิดอ่าน ตลอดจนรสนิยมต่าง ๆ ปัญหาก็คือ ถ้าผู้แปลไม่เข้าใจวัฒนธรรมตลอดจนเรื่องต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ ก็อาจแปลออกมาได้ไม่เป็นที่เข้าใจของผู้อ่าน

ส่วนสำนวน คือ ลักษณะข้อความที่มีความหมายแฝงอยู่ และเป็นปัญหาที่ยากกว่าการแปลคำศัพท์ธรรมดา เพราะผู้แปลไม่ทราบว่าข้อความนั้นเป็นสำนวน จึงแปลออกมาตรง ๆ หรือถึงทราบว่าเป็นสำนวนก็อาจไม่เข้าใจความหมายหรือเข้าใจแต่ไม่อาจแปลออกมาให้ผู้อ่านที่เป็นคนไทยเข้าใจได้ เช่น

He was soaking wet; he looked like a drowned rat.

มีผู้แปลว่า: เขาเปียกราวกับหนูตกน้ำ

ควรแปลว่า: *เขาเปียกปอนมองดูเหมือนลูกหมาตกน้ำ*

การแปลโดยปรับความหมายให้เทียบกับสำนวนไทยจะทำให้ผู้อ่านที่เป็นคนไทยเข้าใจสำนวนนี้ได้ดีขึ้น

วิธีแปล

1. ในการแปลสุภาษิตหรือคำพังเพย ถ้าสามารถเปรียบเทียบความหมายโดยใช้สุภาษิตหรือคำพังเพยของไทยในความหมายเดียวกันได้ก็ให้ใช้สุภาษิตไทย ถือว่าเป็นการแปลแบบเทียบเคียง ดังตัวอย่างที่ยกมาแล้ว

2. ถ้าไม่มีความสามารถแปลเทียบเคียงได้ ก็ให้แปลออกมาตรง ๆ แล้วอธิบายความหมายของสุภาษิตนั้นไว้ในวงเล็บ

3. ในการแปลสำนวน ถ้าสงสัยว่าเป็นสำนวนให้ตรวจสอบกับพจนานุกรมหรือเจ้าของภาษา ในการเปิดจากพจนานุกรมให้เปิดหาจากคำหลักของสำนวนนั้น เช่น *to vanish into thin air* ก็ให้หาจากคำว่า *air* นอกจากการหาความหมายที่ถูกต้องของสำนวนจากพจนานุกรมหรือเจ้าของภาษาแล้ว ควรพยายามแปลให้ฟังดูเป็นไทย ๆ ไม่ควรแปลตรง ๆ ตามสำนวนเดิม

พจนานุกรมที่สามารถค้นหาความหมายของสำนวนได้มีหลายเล่ม ตัวอย่างเช่น

- รัชนี ชอโสตถิกุล. ***สำนวนอังกฤษและสำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน.*** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- *Dictionary of American Idioms. 2nd ed. New York: Barron's, 1987.*
- *Longman Dictionary of English Idioms. London: Longman, 1979.*
- *NTC's American Idioms Dictionary. Lincolnwood, Illinois: National Textbook, 1987.*

ตัวอย่างการแปลสำนวน

1. *To be as busy as* { *a bee* / *a beaver* } *= very busy*

   Somsri was as busy as a bee when her son and daughter were young.

   สมศรี***ยุ่งวุ่นวาย***ที่เดียวเมื่อลูกชาย ลูกสาว ยังเล็ก

2. *To be born with a silver spoon in one's mouth = to be born to good fortune; to be born rich*

   That boy was born with a silver spoon in his mouth and he never needed to work.

   เด็กผู้ชายคนนั้น***เกิดมาคาบช้อนเงินช้อนทอง***และเขาก็ไม่จำเป็นต้องทำงานอะไรเลย

3. ***To be caught red-handed = to be apprehended, caught in the act of doing something wrong***

When he was copying his friend's homework, Jim was caught red-handed.
จิมถูกจับได้*คาหนังคาเขา*เมื่อเขากำลังลอกการบ้านของเพื่อน

4. ***To be down in the dumps = to be very depressed***

He was down in the dumps because he got an F in English.
เขา*หดหู่ใจมาก*เพราะเขาได้เกรดเอฟ (สอบตก) ในวิชาภาษาอังกฤษ

5. ***To be (turn) green (with envy) = to be filled with a strong desire of jealousy***

When her friend got all the praise instead, Malee turned green with envy.
มาลีรู้สึก*อิจฉาตาร้อน* เมื่อเพื่อนได้รับคำยกย่องชมเชยแทนเธอ

6. ***To be walking on air = to be very happy***

They were walking on air on their wedding day.
พวกเขา*มีความสุขอย่างล้นเหลือ*ในวันแต่งงาน

7. ***To bite the bullet = to endure something that is unpleasant or painful***

Although he doesn't like his work, he has to bite the bullet.
ถึงแม้ว่าเขาจะไม่ชอบงานที่ทำ แต่เขาก็จำต้อง*กัดฟันทน*

8. ***To bring home the bacon = to earn a living***

Her mother was the one who brought home the bacon.
แม่ของเธอเป็นคนที่*หาเลี้ยงครอบครัว*

9. To bury one's head in the sand = to refuse to accept facts

*Don't **bury your head in the sand**; you know your boyfriend has been seeing another woman.*

อย่า***หลีกหนีความจริง***เลย เธอก็รู้นี่ว่าเพื่อนชายของเธอไปหาผู้หญิงคนอื่น

10. To catch one's eye = to attract one's attention

*Her red blouse **really caught people's eye.***

เสื้อสีแดงของเธอ***ช่างเตะตา***ผู้คนเสียจริง

11. To eat crow = to admit you are wrong; to apologize

*You have **to eat crow**; otherwise, she won't forgive you.*

คุณต้อง***ยอมรับผิด***เสีย มิฉะนั้นเธอก็คงไม่ยกโทษให้หรอก

12. To find fault with = to be dissatisfied with; object to

*Since she is a perfectionist, she always **finds fault with** what other people do.*

เพราะว่าเธอเป็นคนสมบูรณ์แบบ เธอจึงมัก***ชอบจับผิด***คนอื่น

13. To lend an ear (to someone) = to listen to them carefully and sympathetically

*They are always willing **to lend an ear** and offer what advice they can.*

พวกเขา***เต็มใจรับฟัง***และให้คำแนะนำอะไรก็ตามที่เขาสามารถจะทำได้

14. To fan the flames = to make a situation worse by interfering or speaking poorly

*Don't **fan the flames** by telling a lie about somebody who is already in trouble.*

อย่า***กระพือให้เรื่องลุกลาม*** โดยพูดปดถึงคนที่เขาเดือดร้อนอยู่แล้ว

15. To give a ring = to telephone

Give me a ring whenever you come to town.

โทรศัพท์ถึงฉันนะเมื่อไหร่ก็ตามที่เธอเข้ามาในเมือง

16. To give (someone) a lift = to drive someone in your car from one place to another

He gave her a lift back home that night.

เขาให้เธอติดรถกลับบ้านด้วยเมื่อคืนนั้น

17. To have a big mouth = to talk loudly, excessively

The thief was caught because his friend had a big mouth.

ขโมยถูกจับได้เพราะเพื่อนของเขาปากสว่าง

18. To keep a low profile = to remain quiet; not to show off

Americans in Thailand were told to keep a low profile during events in May.

คนอเมริกันในเมืองไทยได้รับการเตือนให้ทำตัวสงบเสงี่ยมในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

19. To keep an eye on someone/something = to watch carefully; to pay particular attention to

You have to keep an eye on that girl; she is not trustworthy.

คุณต้องจับตามองผู้หญิงคนนั้น เธอไม่น่าไว้ใจ

20. To lead by the nose = to dominate completely

He let his wife lead him by the nose.

เขาปล่อยให้ภรรยาจูงจมูก

21. To lose face = to lose one's good name or reputation

*He **lost face** since he did not get a promotion.*

เขา***เสียหน้า***เพราะเขาไม่ได้เลื่อนตำแหน่ง

22. To put (have) all of one's eggs in one basket = to risk all that one has on a single venture, method

*His friend said he **put all of his eggs in one basket** since he invested all his money buying stocks.*

เพื่อนบอกว่าเขา***ทุ่มเทมากเกินไป***เพราะเขาเอาเงินทั้งหมดไปลงทุนซื้อหุ้น

23. To run short of money = to have little or no money left

He spent too much on whiskey, so he **ran short of money**, and couldn't pay his expenses.

เขาใช้จ่ายเงินซื้อเหล้ามากเกินไป จน***เงินขาดมือ***และไม่มีเงินสำหรับค่าใช้จ่ายอย่างอื่น

24. To save face = to avoid appearing foolish

*He reluctantly gave a large sum of money to his servant **to save face.***

เขาจ่ายเงินก้อนใหญ่อย่างอิดเอื้อนให้สาวใช้***เพื่อรักษาหน้า***

25. To save the situation = to deal successfully with a situation which seems hopeless

***To save the situation**, the General ordered his soldiers to retreat.*

เพื่อกอบกู้สถานการณ์ นายพลสั่งทหารให้ถอยทัพ

26. To see someone through = to help out or to carry through in a time of difficulty

*Many friends **saw me through** what was a difficult time for me.*

เพื่อน ๆ หลายคน***ช่วยเหลือ***ฉันเมื่อยามลำบาก

27. To shut one's eye to = to be unwilling to see or think about

*He **shut his eyes to** his daughter's behavior.*

เขา**ปิดหูปิดตา**กับความประพฤติของลูกสาว

28. Up to one's ears in = deeply involved in

*Because her daughter went to study abroad, she was **up to her ears in** debt.*

เพราะว่าลูกสาวของเธอไปเรียนต่อต่างประเทศ เธอจึง**มีหนี้สินท่วมหัวท่วมหู**

29. To vanish into thin air = to disappear completely

*After he had got the money from his mother, he **vanished into thin air.***

หลังจากที่เขาได้เงินจากแม่แล้ว เขาก็**หายเข้ากลีบเมฆ**

30. To win by a nose = to win any contest by a narrow margin

*You have to practice more for the next race, since you only **won by a nose** this time.*

คุณต้องฝึกฝนให้มากกว่านี้ในการแข่งขันในเที่ยวหน้า เพราะเที่ยวนี้คุณชนะแค่**เส้นยาแดงผ่าแปด**

ตัวอย่างสุภาษิตหรือคำพังเพยที่ใช้การแปลเทียบเคียง

Absence makes the heart grow fonder.	รักกันอยู่ขอบฟ้าเขาเขียว เสมือนอยู่หอแห่งเดียวร่วมห้อง
Might as well be hanged for a sheep as a lamb.	ชาติเสือไม่ทิ้งลาย
(the leopard never changes its spots)	
As you make your bed, so must you lie on it.	วัวของใครก็เข้าคอกคนนั้น
A tree is known by its fruit.	ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น
Barking dogs seldom bite.	หมาเห่าไม่กัด
Beauty is (only) skin-deep.	สวยแต่รูปจูบไม่หอม
It's better to be safe than sorry.	ช้าเป็นการนานเป็นคุณ
A bird in the hand is worth two in the bush.	สิบเบี้ยใกล้มือ
It's the case of the blind leading the blind.	เตี้ยอุ้มค่อม, ตาบอดสอดตาเห็น
Blood is thicker than water.	เลือดข้นกว่าน้ำ, อย่าเห็นขี้ตีกว่าไส้
It's like carrying coals to Newcastle.	เอามะพร้าวห้าวไปขายสวน
It's like casting pearls before swine.	ยื่นแก้วให้วานร
Don't count your chickens before they are hatched.	อย่าหมายน้ำบ่อหน้า
Cut your coat according to your cloth.	นกน้อยทำรังแต่พอตัว
Everything comes to him who waits.	ช้าเป็นการ นานเป็นคุณ
Fine feathers make fine birds.	ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง
Great oaks from little acorns grow.	อย่าดูถูกบุญกรรมว่าทำน้อย
Hard work breaks no bones.	อันนินทากาเลเหมือนเทน้ำ ไม่ชอกช้ำเหมือนเอามีดมากรีดหิน
Health is better than wealth.	อโรคา ปรมาลาภา / ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ
Ignorance is bliss.	รู้มากยากนาน

It's like killing the goose that lays the golden egg.	โลภนักมักลาภหาย
Let sleeping dogs lie.	อย่าฟื้นฝอยหาตะเข็บ
Like father, like son.	ลูกไม้หล่นไม่ไกลต้น
Like master, like man.	นายว่า ขี้ข้าพลอย
Little strokes fell great oaks.	อย่าดูถูกบุญกรรม ว่าทำน้อย
Make hay while the sun shines.	น้ำขึ้นให้รีบตัก
Murder will out.	ช้างตายทั้งตัวเอาใบบัวปิดไม่มิด
Never cross your bridges till you come to them.	อย่าตีตนไปก่อนไข้
No lock will hold against the power of gold.	แข็งดังเหล็ก เงินง้าง อ่อนได้ดังใจ
Nourish a viper in one's bosom.	เลี้ยงลูกเสือลูกจระเข้
You can't teach an old dog new tricks.	ไม้แก่ดัดยาก
Once bitten, twice shy.	เจ็บแล้วต้องจำ
One good turn deserves another.	มีมิตรจิตก็มีมิตรใจ
One man's meat is another man's poison.	ลางเนื้อชอบลางยา
Out of the frying pan into the fire.	หนีเสือปะจระเข้
Penny wise–pound foolish.	เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย
Prevention is better than cure.	กันดีกว่าแก้
Six of one and half a dozen of the other.	ขิงก็รา ข่าก็แรง
Slow and steady wins the race.	ช้า ๆ ได้พร้าเล่มงาม
Spare the rod and spoil the child.	รักวัวให้ผูก รักลูกให้ตี
Speech is silver, silence is golden.	พูดไปสองไพเบี้ย นิ่งเสียตำลึงทอง
Strain at a gnat and swallow a camel.	เสียน้อยเสียยาก เสียมากเสียง่าย
Still waters run deep.	น้ำนิ่งไหลลึก
It's like the pot calling the kettle black.	ว่าแต่เขา อิเหนาเป็นเอง
There's no smoke without fire.	ไม่มีมูลฝอยหมาไม่ขี้

Those who live in glass houses should not throw stones.	ถ่มน้ำลายรดฟ้า
It's like looking for a needle in a haystack.	งมเข็มในมหาสมุทร
Too many cooks spoil the broth.	มากหมอมากความ
It's like robbing Peter to pay Paul.	ตีงูให้กากิน
Don't teach your grandmother to suck eggs.	สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ
Two heads are better than one.	คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย
It's like using a steam hammer to crack a nut.	ขี่ช้างจับตั๊กแตน
Walls have ears.	หน้าต่างมีหู ประตูมีช่อง
Waste not, want not.	มีน้อยใช้น้อยค่อยบรรจง อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน
When in Rome do as the Romans do.	เข้าเมืองหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม
Like locking the stable door; once the horse has bolted.	วัวหายล้อมคอก
He's like a wolf in sheep's clothing.	หน้าเนื้อใจเสือ
A bad workman blames his tools.	ร่าไม่ดีโทษปี่โทษกลอง
Like getting blood out of a stone.	รีดเลือดกับปู

แบบฝึกหัด 10.1

จงแปลสำนวนต่อไปนี้ให้เป็นภาษาไทยที่สละสลวย

1. Miss Universe's beauty really **caught people's eyes**.

.....

2. The guard has **kept an eye** on the gang of teenagers.

.....

3. Nobody **lent** him **an ear** when he tried to explain his reason.

.....

4. The farmers were **down in the dumps** when their produce sold too cheaply.

.....

5. Don't **give a lift** to strangers.

.....

6. It's no use to **fan the flames**.

.....

7. If you cannot control the budget, you will **run short of money**.

.....

8. Do you like the kind of person who always **finds fault** with you?

.....

9. You have to **eat crow** if all you said was wrong.

.....

10. Many children lost the people who **brought home the bacon**.

.....

แบบฝึกหัด 10.2

1. He **lost face** when his boss blamed him in public.

   .....

2. She **turned green** when she saw her friends get a lot of presents.

   .....

3. She was **walking on air** when she got a modeling job.

   .....

4. That man **ran short of money** and committed a crime.

   .....

5. He was fired because he had **a big mouth**.

   .....

6. My parents always **see** me **through** difficult times.

   .....

7. He can do anything just **to save face**.

   .....

8. Good governers can't **shut their eyes** to the trouble of people.

   .....

9. The employees have **to bite the bullet** when the company can not give a pay raise.

   .....

10. **To save the situation,** the government stopped some Mega projects.

    .....